

Distribúcia verejných zdrojov ako nástroj mobilizácie volebnej podpory. Prípad alokácie hasičskej techniky na Slovensku¹

Veronika Šulková – Peter Spáč²

Katedra politologie, Fakulta sociálnych štúdií MU, Brno

Distribution of Public Resources as a Tool for Mobilizing Electoral Support. The Case of Allocation of Firefighting Equipment in Slovakia. Research shows that political parties use public resources as a vote-buying mechanism. This paper analyzes the distribution of fire engines to Slovak municipalities before 2016 election. We find that towns with mayors from the ruling party as well as municipalities where this party scored better in previous election were advantaged in the selection process. We also show that grants increase the electoral support of the ruling party and even more substantially they boost the share of votes of the government representative who personally directed the distribution. This positive effect is strongest in smaller municipalities and it weakens with rising town population. *Sociológia* 2021, Vol. 53 (No. 4: 377-399)
<https://doi.org/10.31577/sociologia.2021.53.4.14>

Key words: *Pork barrel politics; elections; grants; Slovakia; municipalities*

Úvod

Rozhodovanie o pridelovaní prostriedkov je bežnou kompetenciou vlád a ich ministerstiev. Z ekonomického hľadiska sa distribúcia zdrojov realizuje typicky za účelom dosahovania efektivity ako maximalizácie návratnosti, alebo rovnosti, teda s cieľom kompenzovať rozdiely medzi jednotlivými územiaми (Boex – Martinez-Vazquez 2005). Napriek významu týchto hodnôt, prax ukazuje, že ich nasledovanie nemusí byť pri alokácii verejných peňazí prvoradé. Primárnym dôvodom je to, že proces distribúcie realizujú a kontrolujú politické strany, ktorých prirodzenou ambíciou je získať a udržať si moc, a to prostredníctvom voličských hlasov. V dôsledku toho tak do rozdeľovania verejných zdrojov vstupujú aj konkrétne politické a stranícke záujmy.

Popísaný fenomén politiky vykrmovania (z angl. *pork barrel politics*) bol pôvodne spájaný predovšetkým s prostredím USA. Tamajší politický systém, federalizmus, podoba politických strán a previazanosť členov Kongresu na jednotlivé štáty vytvorili podmienky pre uplatňovanie danej praxe v rozsiahlej miere. Typicky tak územne koncentrované benefity slúžia ako prostriedok k zaisteniu podpory pre navrhovanú legislatívu s predpokladom, že voliči v takto podporených štátoch danú aktivitu ocenia. Ako však ukazuje existujúca literatúra, distribúcia zdrojov ovplyvnená politickými záujmami je podstatne

¹ Tento text vznikol za podpory projektu Distributivní politika ve střední Evropě (GA18-16928S) financovaného Grantovou agentúrou Českej republiky (GA ČR).

² Korešpondencia: doc. Peter Spáč, Ph.D., Katedra politologie, Fakulta sociálnych štúdií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika. E-mail: spac@fss.muni.cz. Mgr. Veronika Šulková, e-mail: 439665@mail.muni.cz

rozšírenejším fenoménom a prechádza naprieč krajinami aj politickými systémami (Costa-I-Font et al 2003; Golden – Picci 2008; Miligan – Smart 2005; Stratmann – Baur 2002; Veiga – Veiga 2013).

Tento text sa zaoberá distribúciou hasičskej techniky v období pred parlamentnými voľbami v roku 2016 na Slovensku. V rámci uvedenej alokácie boli pridelované hasičské autá do obcí, pričom celý proces podliehal Ministerstvu vnútra SR. Text sleduje dva hlavné ciele. Prvým je identifikácia, či do procesu pridelovania popísanej techniky zasahovali i konkrétne politické faktory. Druhým cieľom je posúdenie, či poskytnutie hasičských áut v období predchádzajúcom konaniu volieb do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2016 malo dopad na ich výsledky.

Štruktúra textu je nasledovná. Nasledujúca kapitola približuje teoretické východiská politiky vykrmovania a jej dopady na volebnú súťaž. Ďalšia časť popisuje dobrovoľné hasičské zbory obcí na Slovensku a tiež samotný distribučný proces skúmanej hasičskej techniky realizovaný v období pred parlamentnými voľbami 2016. Text pokračuje kapitolou venovanou výskumnému rámcu, dátam a použitým metódam. Následne sú predstavené výsledky a hlavné zistenia sú zhrnuté v závere textu.

Politické pozadie pridelovania dotácií a ich efekty

Termín *pork barrel politics* sa v americkom prostredí už v priebehu 19. storočia vžil pre označenie legislatívy, ktorá obsahovala projekty pre obvody členov Kongresu, aby tak boli motivovaní podporiť navrhovanú legislatívu. Pejoratívny názov zodpovedá častému postoju verejnosti k tejto praxi, ktorá je bežná dodnes. Na druhej strane, dané praktiky nebývajú vnímané len vo výhradne negatívnom slova zmysle. Ako uvádza Evans (2004), tento postup môže byť pre legislatívnu činnosť prospešný v situácii, kedy politické strany nie sú schopné zaistiť dostatočnú disciplínu vlastných volených reprezentantov. Vo výsledku tak dochádza k prijatiu legislatívy, ktorej prínos presahuje partikulárne výhody poskytnuté vybraným členom Kongresu, resp. štátom, kde sú volení.

Politika vykrmovania sa vo všeobecnosti dá definovať ako poskytovanie koncentrovaných materiálnych výhod do vybraných územných oblastí, pričom náklady tohto postupu nesie celá spoločnosť, a to typicky formou všeobecného systému zdaňovania (Weingast et al. 1981). Časť autorov ešte k tomuto vymedzeniu pripája redistribúciu programatickú, zahŕňajúcu opatrenia pre rôzne skupiny spoločnosti formou penzií a obdobných dávok (porov. Dixit – Londregan 1996; Stokes et al 2013).

Samotná podoba politiky vykrmovania podstatne závisí od konkrétneho kontextu, v ktorom sa realizuje. V prostredí slabších a voľnejších politických strán, kam spadá už uvedený príklad USA, dochádza k poskytovaniu výhod

výmenou za podporu legislatívy. V praxi tak benefity z distribúcie získavajú predstavitelia vládnych i opozičných strán. Na rozdiel od toho, v krajinách, kde politické strany mocensky prevažujú nad jednotlivými volenými zástupcami, čoho príkladom je i Európa, má politika vykrmovania inú podobu. V tomto nastavení je rozdeľovanie zdrojov centralizované a pod priamou kontrolou vlád. Zdroje sú tak alokované v súlade so záujmami vládnych subjektov, naopak opozícia je v tejto situácii skôr penalizovaná (porov. Hoare 1992).

K politike vykrmovania dochádza na základe rôznych motívov, ktoré sa navzájom môžu prelínať. V rámci literatúry je často uvádzaná distribúcia verejných zdrojov ako nástroj odmeňovania, či naopak trestania predošlého volebného správania. Inými slovami, zdroje sú v tomto kontexte koncentrované s ohľadom na predošlé volebné výsledky. Autori pritom rozlišujú dva základné prístupy. Prvým je nasmerovanie prostriedkov primárne do oblastí, kde vládne strany získavajú vysokú a stabilnú podporu. Týmto spôsobom tak dochádza k odmeňovaniu volebných bášt vládnych subjektov, čím sa má tento status daných území upevniť (porov. Cox – McCubbins 1986). Naopak alternatívou je taktika podpory oblastí s menej stabilným elektorátom, kde vládna strana čelí riziku porážky. V tomto ponímaní vládne strany adresujú zdroje viac do oblastí, kde je ich víťazstvo neisté a poskytnuté prostriedky majú dopomôcť k jeho zaisteniu (Dixit – Londregan 1996). Oba uvedené scenáre prešli v ďalšom období rozsiahlym testovaním, ktorého výsledky sú však zmiešané, pretože ani jeden z nich nebol jednoznačne potvrdený ako dominantný (porov. Dahlberg – Johansson 2002; Dellmuth – Stoffel 2012; Golden – Picci 2008; Schraff 2014; Solé-Ollé – Sorribas-Navarro 2008).

Častým motívom pre realizáciu politiky vykrmovania je podpora individuálnych volených predstaviteľov vládnych strán na nižších územných úrovniach. Týmto spôsobom je daným reprezentantom umožnené získať zásluhy za prichádzajúce zdroje a tým posilniť svoje vyhliadky v nadchádzajúcich voľbách. Daný prístup potvrdila Khemani (2003), ktorá sa venovala prípadu Indie. Konkrétne, ukázala, že tamojšia centrálna vláda zaisťuje prostriedky primárne pre tie indické štáty, ktorých vedenia sú s ňou politicky spriaznené. Tento aspekt ešte zvýraznili Milligan a Smart (2005), ktorých analýza prípadu Kanady preukázala, že objem poskytovaných verejných zdrojov do jednotlivých území súvisel s tým, akú pozíciu zastávali ich reprezentanti v straníckej hierarchii alebo v samotnom politickom systéme. Nakoniec, Bueno (2018) na prípade Brazílie ukazuje nielen tendenciu vlády prideliť prostriedky oblastiam vedeným starostami z radov vládnej strany, ale súčasne i snahu zamedziť opozícii pripísať si zásluhy za prísun zdrojov do oblastí pod jej kontrolou. Pre dosiahnutie tohto cieľa využila vláda stratégiu alokácie prostriedkov do opozičných samospráv cez lokálne neštátne organizácie.

Kľúčovým aspektom politiky vykrmovania sú aj jej očakávané následky. Alokácia prostriedkov v súlade so záujmami politických strán je typicky realizovaná s cieľom zaistiť konkrétnym predstaviteľom volebnú podporu. Medzi autormi pritom neexistuje zhoda v tom, či u voličov pod vplyvom materiálnych benefitov dochádza k úprave ich volebného správania. Jednou stranou tejto diskusie je teória zodpovednej vlády, podľa ktorej voliči disponujú sadou hodnôt, prostredníctvom ktorej hodnotia ponuku politických strán, rozhodujú o svojej voľbe a neskôr spätne vyhodnocujú výkon vlády. Oproti tomu existujú teórie, na základe ktorých je pre voličov podstatnejší samotný dosiahnutý výsledok než deklarované hodnoty (porov. Downs 1957; Mayhew 1974).

Očakávaná účinnosť politiky vykrmovania je založená na predpoklade, že občania primárne vnímajú dosiahnuté výsledky, a teda by mali oceniť materiálne benefity poskytnuté ich územiu. Následne by tak vo výsledku mali vo vyššej miere podporiť tie politické subjekty, ktoré si za prísun zdrojov dokážu pripísať zásluhy. Dôležitou podmienkou tohto scenára pritom je, aby alokované prostriedky predstavovali pre lokalitu viditeľný prínos a mohli tak byť občanmi priamo vnímané. Podstatne silnejší potenciál zasiahnuť voličov tak majú napríklad dotácie spojené s rekonštrukciou infraštruktúry než finančné injekcie, ktoré znížia (pre voličov skôr abstraktnú) zadlženosť regiónu (porov. Stein – Bickers 1994; Veiga – Veiga 2013).

I keď literatúra v danom ohľade nie je úplne jednotná, viacerí autori preukázali dopad distribúcie verejných zdrojov na volebné výsledky. Dvojica Levitt a Snyder (1997) v prípade amerického Kongresu potvrdila vzťah medzi zvýšením federálnych výdavkov v konkrétnej oblasti a šancou získať hlasy vo voľbách. Podľa ich výsledkov, každých 100 dolárov na hlavu predstavovalo zvýšenie volebnej podpory kandidátov o dve percentá. Tento záver potvrdil i Stratmann (2013), pričom jeho analýza ukázala, že efekt obdobného objemu vynaložených prostriedkov na volebné výsledky je ešte silnejší.

Kľúčovým atribútom pre volených reprezentantov je schopnosť pripísania si zásluh za prísun verejných prostriedkov. Inými slovami, je zásadný rozdiel medzi samotnou distribúciou dotácií a schopnosťou príslušných reprezentantov presvedčiť občanov, že na danej skutočnosti majú vlastný podiel (porov. Klingensmith 2019; Samuels 2002). To, že už samotné prisúdenie kreditu za poskytovanie zdrojov má potenciál zvýšiť objem voličských hlasov, potvrdila Papp (2019) v rámci analýzy dotácií z Európskeho štrukturálneho fondu v Maďarsku. Konkrétne zistila, že hoci vládni poslanci maďarského parlamentu v tomto procese nemajú žiadne formálne postavenie, v praxi sa usilujú o pripísanie si zásluh za pridelené prostriedky, čo im v lokalitách s väčším objemom alokovaných dotácií zaisťuje vyššiu voličskú podporu.

Vyššie spomenuté faktory, teda viditeľnosť dotácií verejnosťou či jednoduchosť pripísania zásluh, môžu významne závisieť od kontextu, v ktorom sa odohrávajú. Konkrétne materiálne benefity, akými sú výstavby budov, dodávky materiálu či usporiadanie akcií, sú viac poznateľné v menších lokalitách. Súvisí to nielen s menším fyzickým priestorom, ktorý zaistuje, že výsledky realizovanej dotácie sú jednoduchšie viditeľné pre obyvateľov, ale i so spôsobom šírenia informácií a charakterom kontaktov (porov. Oliver et al. 2012). V menej ľudnatých sídlach je taktiež prítomné silnejšie zapojenie verejnosti do lokálnych záležitostí a vyšší záujem ľudí o toto dianie (Bryan 2004). Na základe toho je možné predpokladať, že politika vykrmovania má silnejší potenciál ovplyvniť voličské správanie v menších sídlach, keďže s ohľadom na jednoduchšie sprostredkovanie informácií o poskytnutých dotáciách, tu dochádza k intenzívnejšiemu pripísaniu si zásluh pre zainteresované politické subjekty a ich predstaviteľov.

V domácom prostredí je politika vykrmovania v posledných rokoch predmetom narastajúceho výskumného záujmu. Výskumy zo susednej Českej republiky preukázali, že k prieniku politických záujmov do alokácie verejných zdrojov dochádza ako na celoštátnej, tak i regionálnej úrovni (Hána 2014; Hána – Macešková 2010; Spáč et al. 2018). Obdobné zistenia boli preukázané i na Slovensku (porov. Spáč 2016), a to predovšetkým v spojitosti so zvýhodnením obcí vedených predstaviteľmi zvolenými s podporou vládnych politických strán. Uvedené závery len potvrdzujú geografickú rozšírenosť fenoménu politiky vykrmovania. Doterajší výskum v prípade Slovenska pritom preukázal i dopad poskytovaných zdrojov na voľby, keď identifikoval, ako rôzne stratégie distribúcie ovplyvňujú súťaž o posty starostov a primátorov (Spáč 2020). Určitou medzerou tak zostáva analýza vplyvu alokovaných prostriedkov na voľby na ostatných územných úrovniach, a to primárne na celoštátnej, čo sa usiluje preklenúť i tento text.

Pridelovanie hasičskej techniky na Slovensku

Dobrovoľné hasičské zbory majú na Slovensku dlhú tradíciu a ich zriadenie je pre obce povinné. Výnimku majú obce, ktoré majú menej ako 500 obyvateľov alebo sa dohodli na plnení týchto úloh s Hasičským a záchranným zborom alebo hasičskou jednotkou právnickej alebo podnikajúcej fyzickej osoby. Ďalšou možnosťou je po dohode s okresným riaditeľstvom vytvoriť spoločný zbor. Úlohy dobrovoľných hasičských zborov sa líšia v závislosti od ich kategorizácie. Dobrovoľné hasičské zbory obcí (DHZO) sú registrované v Celoplošnom rozmiestnení síl a prostriedkov hasičských jednotiek na území Slovenskej republiky. O registráciu DHZO žiada obec, ktorá je zriaďovateľom, avšak zároveň sa môžu registrovať aj zbory, ktoré vznikli ako občianske združenia. Krajské riaditeľstvá následne zbory rozradujú do kategórií A1, A,

B, C a D, a to na základe nebezpečenstva katastrálneho územia obce. Do kategórie D sú zaradené zbory, ktoré nepožiadali o registráciu. Kým najvyššia kategória A1 má byť schopná plnohodnotne zastúpiť hasičský zbor, ostatné kategórie plnia skôr podpornú funkciu pri náročnejších zásahoch. Mimo to je ich úlohou vzdelávanie v téme ochrany pred požiarmi (Vyhláška MV SR č. 201/2015 Z.z.). Často sa tiež zúčastňujú na hasičských športových súťažiach, pričom pre niektoré DHZO je to dominantná činnosť (Transparency International Slovensko 2015).

S povinnosťou zriadiť hasičský zbor prichádza aj povinnosť zriaďovateľa udržiavať ho funkčný. Táto okolnosť môže byť problematická predovšetkým pre menšie obce, ktoré pracujú s menším rozpočtom. Problému vybavenosti dobrovoľných hasičských zborov sa začala venovať zvýšená pozornosť v roku 2010, kedy sa táto téma dostala aj do programového vyhlásenia vlády (Programové vyhlásenie Vlády SR na obdobie rokov 2010 – 2014). Od roku 2014 je dobrovoľným hasičským zborom poskytovaná paušálna finančná podpora, ktorej výška závisí od zaradenia zboru do kategórie³.

Okrem tejto podpory bolo dôležitým krokom rozhodnutie o postupnej obnove techniky, prostredníctvom nových a repasovaných hasičských vozidiel, a to pod gesciou Ministerstva vnútra SR. O pridelenie vozidla mohli žiadať buď samotné DHZO, prípadne ich zriaďovatelia. Bližšie pravidlá výberu dobrovoľných hasičských zborov, ktorým bola technika pridelená však na webových stránkach Ministerstva vnútra SR neboli uvedené. V odpovedi na žiadosť o sprístupnenie informácií ministerstvo uviedlo, že “vozidlá boli pridelené na základe splnenia podmienok kategorizácie v plošnom rozmiestnení síl a prostriedkov, za podmienok stanovených rozhodnutím o poskytnutí nenávratného finančného príspevku“. Prípadný bodový systém hodnotenia či zoznam s hodnoteniami obcí, ktoré so žiadosťou uspeli, sprístupnené neboli. Pravidlá a procesy skúmaného kola pridelenia hasičskej techniky tak možno hodnotiť ako značne netransparentné.

S uvedenou distribúciou hasičskej techniky sa začalo už počas obdobia vlády Ivety Radičovej. K zásadnému zintenzívneniu tejto činnosti však došlo až po voľbách 2012, v ktorých strana SMER-SD získala väčšinu mandátov v parlamente a utvorila vládu bez potreby akýchkoľvek koalíčných partnerov. Počas tohto volebného obdobia realizovalo Ministerstvo vnútra SR pod vedením Roberta Kaliňáka súťaž, ktorá viedla k nákupu 550 vozidiel za viac ako 57 miliónov eur⁴. Samotná distribúcia tejto techniky sa stala predmetom

³ Výška poskytovaného paušálneho príspevku reflektuje odlišné nároky na jednotlivé kategórie. Od roku 2017 je tento príspevok pridelený v nasledujúcich výškach: 7000 eur pre zbor zaradený v kategórii A1, 5000 eur pre zbor zaradený v kategórii A, 3000 eur pre zbor zaradený v kategórii B, 1400 eur pre zbor zaradený v kategórii C (Vyhláška Ministerstva vnútra SR 30/2017 Z.z.).

⁴ Pre porovnanie, počas vlády Ivety Radičovej bolo týmto spôsobom pridelených 120 vozidiel, teda menej ako štvrtina z počtu hasičských áut alokovaných vo volebnom období 2012 – 2016.

záujmu médií i neziskového sektoru, a to v spojitosti s vyššie uvedenými nejasnými pravidlami výberu príjemcov techniky a tiež i s ohľadom na načasovanie a praktické prevedenie celého procesu. Obciam, ktorých žiadosti o pridelenie techniky uspeli, boli prvozásahové vozidlá slávnostne odovzdané ministrom vnútra, a to za účasti predstaviteľov obce, DHZO a tiež obyvateľov obce. Vo viacerých obciach mal akt odovzdania vozidla charakter slávnosti s účasťou folklórnych súborov či hudobníkov (TASR 2015).

Z vedeckého pohľadu tak sledovaný prípad pridelovania hasičskej techniky na Slovensku počas druhej vlády Roberta Fica otvára dva okruhy otázok. Prvý sa vzťahuje k výberu obcí, ktorým bola pridelená hasičská technika. Nejasnosť pravidiel a voľnosť rozhodovania subjektu, ktorý kontroluje alokačný proces, predstavujú základné predpoklady pre realizáciu politiky vykrmovania (Milligan – Smart 2005), pretože umožňujú, aby výsledky distribúcie zdrojov boli ovplyvnené politickými záujmami, v tomto prípade strany SMER-SD. Druhá časť otázok sa týka dopadov distribúcie prostriedkov na volebnú súťaž. Existujúca literatúra poukazuje na to, že vhodné načasovanie alokovaných zdrojov krátko pred voľbami má potenciál zvýšiť politickým subjektom ich podporu u voličov (Samuels 2002). Okolnosti skúmaného pridelovania hasičských vozidiel do tejto logiky v plnej miere zapadajú, keďže dodatky k rámcovej zmluve určovali čas dodania tak, aby boli vozidlá odovzdané do volieb v roku 2016 (Centrálny register zmlúv 2014). Obdobne možno hasičskú techniku považovať za charakter materiálneho benefitu s potenciálom ovplyvniť voličské chovanie. Jednotliví autori sa zhodujú v tom, že pre vyvolanie požadovaných účinkov je nevyhnutné, aby poskytované materiálne benefity boli dostatočne viditeľné pre miestne obyvateľstvo. Z dostupnej literatúry pritom pre účinky politiky vykrmovania nevyplývajú žiadne sektorové obmedzenia (porov. Bruhn 1996; De La O 2013; Evans 2006; Leigh 2008; Thachil 2011), z čoho možno vyvodit', že k ovplyvneniu volebného chovania môže potenciálne dôjsť prostredníctvom akýchkoľvek dotácií, ktoré vedú k fyzicky vnímateľným výsledkom, a to bez ohľadu na to, či ide o oblasť školstva, životného prostredia či cestnej infraštruktúry. Na základe toho konštatujeme, že je výskumne relevantné analyzovať ako výsledky procesu distribúcie hasičskej techniky na Slovensku, tak i jej dopady na volebnú súťaž.

Výskumný rámec, dáta a metódy

Cieľom tohto textu je analyzovať distribúciu hasičskej techniky z centrálnej na lokálnu úroveň na Slovensku počas druhej vlády Roberta Fica v období predchádzajúcim parlamentné voľby v roku 2016. Článok pokrýva dva hlavné ciele. Po prvé, s ohľadom na teoretické východiská a podobu procesu alokácie hasičských vozidiel, bude sledované, či pridelovanie týchto zdrojov prebiehalo nezávisle na politických faktoroch. Predošlý výskum preukázal, že k motívom

politiky vykrmovania náleží odmeňovanie voličov za predošlú podporu a tiež poskytovanie pomoci individuálnym predstaviteľom vládnych strán, ktorí pôsobia vo volených funkciách na nižších územných úrovniach. Pridelovanie hasičských vozidiel na Slovensku predstavuje formu dotácií poskytovaných lokálnej úrovni, teda obciam a mestám, čo znamená, že tento mechanizmus umožňuje testovať oba spomenuté motívy. V rámci analýzy tak bude zisťované, či vyhliadky obcí na pridelenie dotácie pred voľbami 2016 ovplyvňovala stranícka príslušnosť ich starostov (vo vzťahu k vláde) a tiež to, aký výsledok tu zaznamenala vládna strana SMER-SD v predchádzajúcich parlamentných voľbách. Na základe toho formulujeme prvé dve hypotézy:

H1: Obce vedené starostami zvolenými s podporou vládnej strany majú vyššiu pravdepodobnosť získať dotáciu.

H2: Vyšší podiel hlasov vládnej strany v obci v predchádzajúcich parlamentných voľbách zvyšuje pravdepodobnosť obce na zisk dotácie.

Druhým cieľom textu je skúmať dopady pridelenia prostriedkov na výsledky volieb. S ohľadom na časové náležitosti distribúcie (viď predošlá kapitola) budú analyzované parlamentné voľby v roku 2016. Z teórie vyplýva, že primárnym cieľom politiky vykrmovania je zaistenie podpory občanov prostredníctvom poskytovania materiálnych benefitov. Kľúčovým atribútom v tomto zmysle je schopnosť pripísania si zásluh za alokované zdroje, aby si voliči pridelené dotácie dokázali spojiť s konkrétnym politickým subjektom či osobou. S ohľadom na to, že distribúcia hasičských vozidiel pred voľbami 2016 prebiehala počas vládnutia strany SMER-SD, dá sa predpokladať, že uvedené zásluhy mohli byť z pohľadu obyvateľov dotknutých obcí vzťahované práve k tejto politickej formácii. Obdobné pripísanie zásluh sa dá predpokladať tiež v spojitosti s vtedajším ministrom vnútra Kaliňákom, ktorý sa zúčastňoval slávnostných odovzdávaní hasičskej techniky. Nakoniec, ako u strany SMER-SD, tak i u ministra Kaliňáka predpokladáme, že pozitívny dopad dotácií na ich volebnú podporu bude silnejší v menších obciach, keďže v nich je pripisovanie zásluh za poskytnuté zdroje intenzívnejšie. Vychádzajúc z toho formulujeme zostávajúce hypotézy.

H3: Pridelenie dotácie zvyšuje lokálnu podporu vládnej strany v parlamentných voľbách.

H4: Pridelenie dotácie zvyšuje lokálnu volebnú podporu predstaviteľa vlády, ktorý priamo participuje na distribúcii zdrojov.

H5: Pozitívny dopad dotácií na podporu vládnej strany v parlamentných voľbách rastie s klesajúcou populáciou obce.

H6: Pozitívny dopad dotácií na lokálnu volebnú podporu predstaviteľa vlády, ktorý priamo participuje na distribúcii zdrojov, rastie s klesajúcou populáciou obce.

Nasleduje priblíženie premenných. V rámci analýzy pridelovania dotácií sledujeme, či obce získali alebo nezískali hasičskú techniku. Závislá premenná je tak binárna a nadobúda hodnotu 1 pre obce s prideleným autom a 0 pre obce, ktoré auto nezískali. Nezávislé premenné tu pokrývajú podporu strany SMER-SD, resp. stranícku príslušnosť starostov. Prvá z týchto premenných je intervalová a jej hodnoty vyjadrujú percentuálny podiel hlasov, ktorý strana SMER-SD získala v obciach v parlamentných voľbách 2012.

Podoba nezávislej premennej mapujúcej stranícku príslušnosť starostov si vyžaduje podrobnejší popis. Starostovia (a primátori) sú na Slovensku priamo volení, pričom môžu kandidovať buď ako nezávislí alebo ako nominanti jednej strany či koalície viacerých subjektov. S ohľadom na to, že v rokoch 2012 až 2016 bola vo vláde iba strana SMER-SD, rozlišujeme celkom tri kategórie straníckej príslušnosti starostov. Prvou sú starostovia zvolení s podporou strany SMER-SD, teda subjektu, ktorý kontroloval distribúciu skúmanej hasičskej techniky. Druhú skupinu tvoria nezávislí starostovia a treťou sú starostovia za všetky ostatné (teda opozičné) strany. Daná nezávislá premenná je tak kategoriálna s tromi možnými hodnotami.

Čo sa týka kontrolných premenných, vo výskume politiky vykrmovania ich typicky tvoria kritériá vybranej dotačnej schémy. Z odpovede Ministerstva vnútra SR na informačnú žiadosť je možné vyvodit', že k týmto parametrom náležala kategorizácia DHZO. Dôvodom je skutočnosť, že pri rozdeľovaní techniky malo byť prihliadané k nebezpečenstvu katastra obce, ktoré sa pre jednotlivé kategórie v rámci registrácie DHZO líši⁵. Pre tento účel tak bola vytvorená premenná pokrývajúca celkom tri kategórie dobrovoľných hasičských zborov, menovite A (vrátane A1), B a C⁶. Keďže zborom vyššej kategórie je poskytovaná vyššia paušálna náhrada, predpokladáme, že aj v pridelovaní vozidiel sa kategorizácia DHZO prejaví a prednosť budú mať zbory vo vyšších kategóriách.

Ďalšie kontrolné premenné pokrývajú charakteristiky samotných obcí. Dôvodom je skutočnosť, že v rámci distribúcie verejných zdrojov môže za

⁵ Kritériá boli zisťované priamo na MV SR formou žiadosti o informácie. Plné znenie odpovede je nasledovné: "Vozidlá boli pridelované na základe splnenia podmienok kategorizácie v plošnom rozmiestnení síl a prostriedkov, za podmienok stanovených rozhodnutím o poskytnutí nenávratného finančného príspevku. Plnenie podmienok kategorizácie jednotlivých DHZO zaradených do plošného rozmiestnenia síl a prostriedkov je pravidelne kontrolované vrátane plnenia podmienok užívania predmetu výpožičky v súlade so zmluvou o výpožičke techniky podpísanej so zriaďovateľom príslušného DHZO, ktorému bola technika pridelaná."

⁶ Je pritom vhodné poznamenať, že o registráciu kategórie môžu žiadať nielen obce, ale aj ich časti či dokonca občianske združenia. V prípadoch, kedy bol hasičský zbor zaregistrovaný ku konkrétnej časti obce a nie k obci samotnej, boli tieto údaje priradené na vyššiu, teda obecnú úroveň.

účelom vyrovnávania rozdielov existovať tendencia podporovať ekonomicky slabšie subjekty. K tým bývajú typicky radené menšie lokality, pre ktoré môže byť oproti ľudnatejším sídlam finančne náročnejšie poskytovať určité služby. Do analýzy tak zaraďujeme aj premennú pokrývajúcu veľkosť obyvateľstva obcí, pričom jej hodnoty využívame v logaritmovanej podobe. Z dostupných ekonomických ukazovateľov tiež ako kontrolné premenné zaraďujeme úroveň nezamestnanosti a tiež finančné zdravie obcí, ktoré pokrýva index vypracovaný Inštitútom pre ekonomické a sociálne reformy⁷. Medzi kontrolné premenné je tiež zaradený podiel občanov maďarskej národnosti, a to s ohľadom na historicky ukotvenú polarizáciu, ktorá sa prejavuje aj v politickej oblasti (Mesežnikov 2004; Petőcz 2004). S ohľadom na to, že v rokoch 2012 až 2016 nemala žiadna maďarská strana vládne zastúpenie, je možné predpokladať, že na obce s vyšším zastúpením príslušníkov tejto menšiny to v rámci distribúcie hasičskej techniky mohlo mať negatívny dopad.

V prípade analýzy dopadov pridelovania dotácií na volebné výsledky pracujeme s dvomi samostatnými závislými premennými. Prvá sa týka volebnej podpory strany SMER-SD, je intervalová a jej hodnoty zodpovedajú percentuálnemu podielu hlasov, ktoré tento subjekt získal v parlamentných voľbách 2016 na úrovni obcí. Druhá závislá premenná pokrýva podporu ministra vnútra. Pre tento jav sledujeme s ohľadom na podobu volebného systému podiel prednostných hlasov, ktoré Robert Kaliňák vo voľbách 2016 v rámci obcí získal. Daný podiel je počítaný z celkového počtu získaných hlasov strany SMER-SD v obci, a teda môže v percentuálnom vyjadrení nadobúdať hodnoty od 0 do 100. Nezávislá premenná pre túto časť analýzy mapuje výsledky distribúcie hasičskej techniky. Daná premenná je binárna a má hodnotu 1 pre obce, ktoré získali auto a 0 pre ostatné obce.

Ako kontrolné premenné využívame sériu sociodemografických charakteristík obcí, ktoré sú často využívané vo volebnej geografii a z ktorých viaceré boli v predošlom výskume identifikované ako faktory ovplyvňujúce podporu strany SMER-SD (porov. Madleňák 2012; Pink et al. 2012; Spáč – Havlík 2015). Väčšina týchto premenných je identická ako kontrolné premenné pre prvú časť analýzy, a to veľkosť miestnej populácie, úroveň nezamestnanosti a finančné zdravie obcí. Okrem toho tiež sledujeme vekovú štruktúru obcí, a to podiel starších ľudí vo veku 60 a viac rokov, ďalej podiel praktizujúcich veriacich numericky najvýznamnejšieho rímskokatolíckeho vyznania a z hľadiska vzdelania zaraďujeme premennú pokrývajúcu podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním. Nakoniec kontrolujeme vplyv predošlej podpory strany SMER-SD, resp. Roberta Kaliňáka z volieb do NR SR 2012. Dôvodom je

⁷ Hodnotenie sa zameriava na udržateľnosť hospodárenia obcí. Do výpočtu je zahrnutá séria ukazovateľov, a to celkový dlh, dlhová služba, bilancia bežného účtu, záväzky po splatnosti k príjmom a záväzky aspoň 60 dní po splatnosti. Najväčšiu váhu (30%) má celkový dlh obce a bilancia bežného účtu (INEKO – Hospodárenie obcí, nedatované).

predpoklad vysokej asociácie medzi teritoriálnou distribúciou získaných hlasov medzi oboma voľbami.

Čo sa týka zdrojov dát, tie boli získavané od verejných inštitúcií, prípadne boli obdržané na základe informačných žiadostí. Údaje o distribúcii hasičskej techniky poskytlo na základe žiadosti Ministerstvo vnútra SR. Informácie o kategorizácii jednotlivých DHZO sú dostupné na stránkach Dobrovoľnej požiarnej ochrany. Výsledky volieb a údaje o straneckej príslušnosti starostov obcí pochádzajú z verejne dostupných dát Štatistického úradu SR. Jednotlivé sociodemografické charakteristiky obcí, teda národnostné, vekové, vzdelanostné a náboženské zloženie obyvateľstva je založené na údajoch zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 (Hlavac 2016). Hodnoty finančného zdravia obcí boli získané od INEKO a nakoniec hodnoty úrovne nezamestnanosti boli spočítané pomocou kombinácie dát o počte uchádzačov o zamestnanie v obciach z dát Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Tieto údaje boli vyžiadané za september 2015, keďže hlavná vlna pridelenia techniky prebiehala v druhej polovici roku 2015.

Posledná poznámka sa týka metód a podoby analýzy. Pre rozbor výsledkov distribúcie hasičskej techniky pracujeme s binárnou závislou premennou a na základe toho bude použitá binárna logistická regresia. Do príslušných modelov budú použité všetky slovenské obce, ktoré mohli byť potenciálnymi prijemcami poskytovanej techniky a súčasne ich DHZO spadá do vyššie popísanej kategorizácie. Tieto podmienky spĺňa 1400 obcí. Pre druhú časť analýzy o dopadoch pridelených prostriedkov na volebné výsledky majú obe závislé premenné intervalovú povahu, na základe čoho bude použitá OLS regresia. Pre tieto modely budú využité všetky slovenské obce, pričom mestské časti Bratislavy a Košíc tu budú chápané ako samostatné jednotky.

Výsledky

Ako prvé prezentujeme výsledky analýzy distribúcie hasičskej techniky do obcí. Tie obsahuje model 1, ktorý je zobrazený v tabuľke č. 1. Výsledky ukazujú, že šance na pridelenie dotácie mali obce s rastúcou veľkosťou populácie a tiež so stúpajúcim zastúpením maďarskej menšiny. Naopak vyššia nezamestnanosť a lepšie finančné zdravie tieto vyhliadky obcí znižovali. V rámci kontrolných premenných malo najvýznamnejší dopad na výstupy rozdeľovania zdrojov zaradenie DHZO. Ako vyplýva z nameraných dát, v rámci alokácie techniky boli viac preferované obce, ktorých dobrovoľní hasiči boli zaradení do prioritnejších kategórií. V porovnaní s kategóriou C, ktorá bola v modeli využitá ako referenčná kategória, mali ostatné obce významne vyššie šance na to, že im bude pridelené hasičské auto. Konkrétne, u obcí spadajúcich pod kategóriu A, boli tieto šance viac ako dvojnásobné a v prípade municipalít s DHZO zaradenými do skupiny B dokonca viac než trojnásobné. Formálna hierarchia

DHZO, ktorá má dopad aj na ich rozdielne pravidelné financovanie štátom (viď vyššie) sa tak pretavila i do výsledkov distribúcie hasičskej techniky.

Tabuľka č. 1: **Analýza distribúcie hasičskej techniky do obcí**⁸

	Model 1		
	B	SE	OR
SMER-SD 2012	.018	.006	1.019
Starosta			
SMER-SD	.338	.171	1.402
Nezávislý	.104	.162	1.109
<i>Opozícia (ref.)</i>			
Kategorizácia DHZO			
Kat. A	.769	.251	2.157
Kat. B	1.208	.135	3.348
<i>Kat. C (ref.)</i>			
Obyvatelia (log)	.037	.059	1.038
Maďari	.012	.005	1.012
Nezamestnanosť	-.007	.006	.993
Finančné zdravie	-.222	.118	.801
Konštanta	-1.523	.837	.218
N		1400	
Nagelkerke R ²		.115	

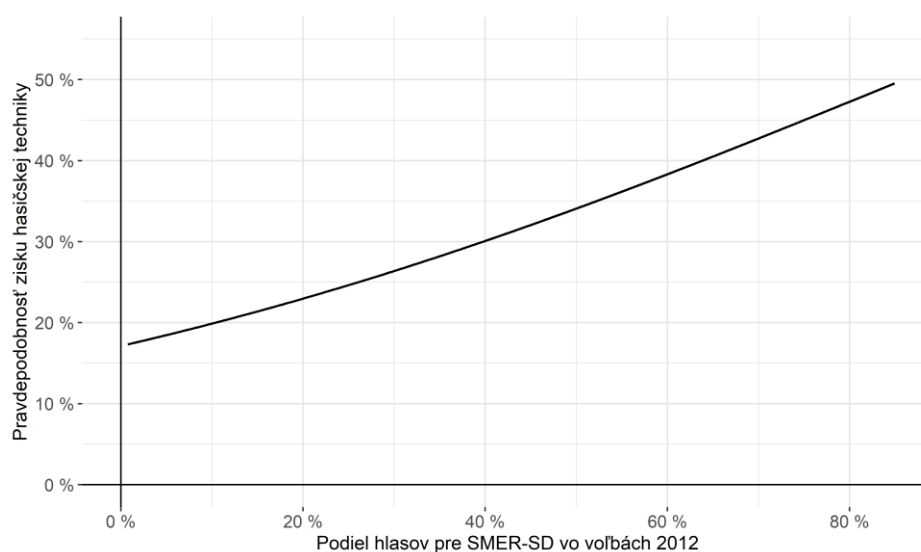
Kľúčovým zistením vyplývajúcim z analýzy je skutočnosť, že výstupy rozdeľovania skúmaných zdrojov boli ovplyvnené politickými faktormi. Čo sa týka straníckej príslušnosti starostov, najnižšie vyhliadky na pridelenie techniky mali obce vedené nominantmi opozície (referenčná kategória v modeli 1). V porovnaní s nimi mali lokality s nezávislými starostami šancu na zisk dotácie približne o 10 % vyššiu. Najlepšiu pozíciu zo všetkých mali obce, kde pôsobili starostovia zvolení s podporou vtedajšej vládnej strany SMER-SD. Ich šance na pridelenie hasičského auta boli o 40 % vyššie než v prípade obcí so starostami za opozičné strany.

Pre lepšie vecné vyjadrenie efektu afiliácie starostov sme spočítali odhadované pravdepodobnosti úspechu obcí v distribučnom procese. Pre tento účel sme ostatné premenné ukotvili na hodnote ich priemeru a v prípade kategorizácie DHZO sme zvolili skupinu A. V prípade takto definovaných obcí, tie so starostami za opozičné strany mali odhadovanú pravdepodobnosť zisku hasičského auta necelých 32 %. U identických obcí, avšak s nezávislými starostami sa táto pravdepodobnosť zvýšila na viac ako 34 %. Nakoniec, ak

⁸ V jednotlivých stĺpcoch sú zľava zobrazené regresné koeficienty, štandardné chyby a pomery šancí. Vzhľadom na to, že pracujeme s kompletným súborom dát, nevyužívame ako ukazovateľ štatistickú významnosť.

v takto určených lokalitách figurovali starostovia zvolení s podporou strany SMER-SD, bola pravdepodobnosť na pridelenie techniky takmer 40 %. Afiliácia starostov na vládnu stranu tak znamenala pre príslušné obce posilnenie ich vyhlíadok na prísun verejných zdrojov, čo poskytuje podporu pre našu prvú hypotézu.

Graf č. 1: Pravdepodobnosť zisku techniky podľa podpory strany SMER-SD vo voľbách 2012

Model 1 ukazuje, že lepšie vyhlíadky na pridelenie techniky mali obce, kde strana SMER-SD v parlamentných voľbách 2012, ktoré analyzovanej distribúcii predchádzali, dosahovala lepšie výsledky. S ohľadom na typ tejto premennej bol jej efekt vizualizovaný (graf č. 1). Obdobne ako v prípade stránickej afiliácie starostov, i tu využívame odhadované pravdepodobnosti. Pre ich spočítanie boli hodnoty ostatných intervalových premenných ukotvené na svojom priemere, z kategórií DHZO bola zvolená skupina A v prípade starostov boli vybraní nezávislí. Ako vyplýva z grafického zobrazenia, výška podielu hlasov pre SMER-SD vo voľbách 2012 mala významný dopad na pravdepodobnosť obcí na získanie hasičskej techniky. 10-percentná podpora pre SMER-SD znamenala pre takto definované obce pravdepodobnosť pridelenia áut na úrovni 20 %. V prípade, že podiel hlasov pre SMER-SD dosiahol 40 %, čo bolo len niekoľko percentuálnych bodov pod jeho vtedajším celoštátnym ziskom, daná pravdepodobnosť stúpala na 30 %. Nakoniec, ak bol SMER-SD v obci veľmi úspešný a jeho zisk sa pohyboval okolo 80 % získaných hlasov, pravdepodobnosť, že takejto obci bude udelená dotácia sa blížila

k 50 %. Platí tak, že lokálny výsledok strany SMER-SD vo voľbách časovo predchádzajúcich posudzovanej distribúcii predstavoval zásadný faktor ovplyvňujúci vyhladky daných obcí na to, či sa stali príjemcom pridelovanej hasičskej techniky. Tento záver poskytuje oporu pre našu druhú hypotézu.

Tabuľka č. 2: **Vplyv pridelených zdrojov na volebné výsledky⁹**

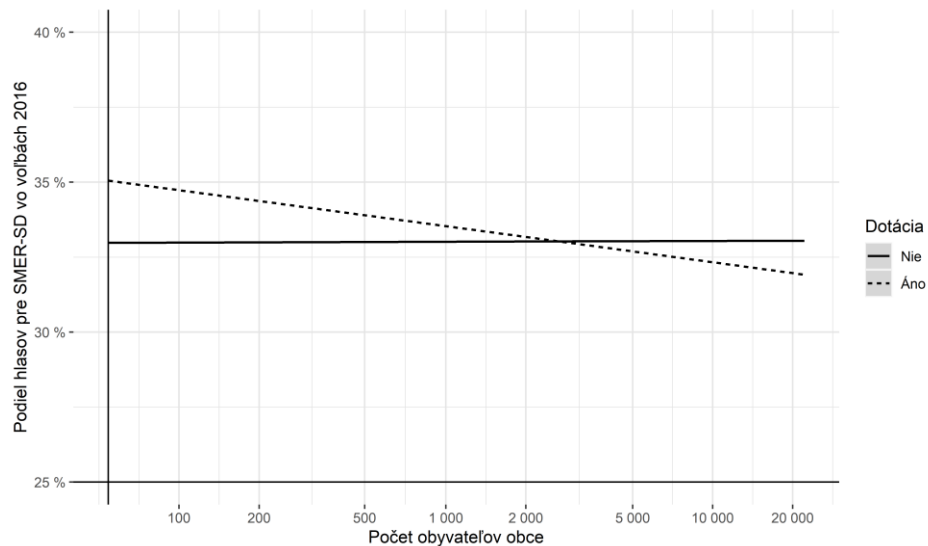
	Model 2 (SMER-SD)		Model 3 (R. Kaliňák)		Model 4 (SMER-SD)		Model 5 (R. Kaliňák)	
	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE
Dotácia	.511	.311	4.487	.543	4.207	1.997	19.604	3.497
SMER-SD 2012	.648	.006	-	-	.648	.006	-	-
Kaliňák 2012	-	-	.393	.019	-	-	.393	.019
Obyvatelia (log)	-.079	.124	-.802	.216	.011	.133	-.433	.231
Nezamestnanosť	.071	.012	-.061	.021	.072	.012	-.056	.021
Finančné zdravie	-.219	.232	-.132	.406	-.216	.232	-.121	.405
Podiel 60+	.141	.024	-.065	.042	.146	.024	-.045	.042
Vysokoškooláci	-.180	.033	-.122	.058	-.178	.033	-.117	.058
Katolíci	-.024	.005	.017	.008	-.024	.005	.016	.008
Dotácia*Ob. (log)	-	-	-	-	-.534	.285	-2.183	.499
Konštanta	1.965	1.797	40.742	3.242	1.253	1.836	37.834	3.300
N	2910		2910		2910		2910	
R ²	.808		.151		.808		.156	

V druhej časti analýzy bude pozornosť venovaná dopadom pridelenej hasičskej techniky na výsledky strany SMER-SD, resp. Roberta Kaliňáka vo voľbách v roku 2016 (tab. 2). Namerané hodnoty ukazujú, že strane SMER-SD sa v týchto voľbách viac darilo v prostredí s vyšším zastúpením starších ľudí či vyššou nezamestnanosťou a naopak jej podpora klesala s narastajúcim podielom obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním. Úspešnosť R. Kaliňáka bola taktiež nižšia v prostredí s väčším zastúpením osôb s univerzitným titulom a menej sa mu darilo i v ľudnatejších sídlach. Pre oba subjekty, teda pre SMER-SD i pre vtedajšieho ministra vnútra spoločne platilo, že geografická štruktúra ich podpory v roku 2016 bola silne asociovaná s ich výsledkami z predchádzajúcich parlamentných volieb.

⁹ V jednotlivých stĺpcoch sú zľava zobrazené neštandardizované B koeficienty a štandardné chyby. Vzhľadom na to, že pracujeme s kompletným súborom dát, nevyužívame ako ukazovateľ štatistickú signifikantnosť. Podiel vysvetlenej variability sa medzi modelmi značne odlišuje. Konkrétne, v prípade modelov vysvetľujúcich podporu strany SMER-SD sú dané hodnoty podstatne vyššie ako v modeloch, ktoré analyzujú prednostné hlasy pre Roberta Kaliňáka. Daný rozdiel poukazuje na vyššiu schopnosť vysvetliť pomocou agregovaných dát variabilitu hlasov pre politické strany oproti variabilite pridelených prednostných hlasov pre ich individuálnych predstaviteľov. V prípade Roberta Kaliňáka to naznačuje, že na výšku jeho prednostných hlasov mali dopad i ďalšie nezmapované faktory (vrátane tých na úrovni jednotlivcov), kým premenné, ktoré na základe literatúry (Madleňák 2012; Pink et al. 2012; Spáč – Havlík 2015) dokážu pomerne dobre vysvetliť podporu strany SMER-SD, nemajú pre analýzu hlasov jeho osoby natoľko silnú výpovednú hodnotu.

Čo sa týka samotného dopadu alokovaných prostriedkov, z modelu 2 vyplýva, že prísun hasičskej techniky mal na výšku podpory strany SMER-SD len nevýznamný dopad. Podľa dosiahnutých výsledkov, v obciach, ktoré boli úspešnými príjemcami dotácie, bol výsledok tejto strany vyšší len o pol percentuálneho bodu. Na rozdiel od toho, Robert Kaliňák (model 3) v týchto lokalitách zaznamenal v prednostnom hlasovaní až o takmer 4,5 percentuálneho bodu lepší výsledok než v obciach, ktoré hasičské auto nezískali. Výstupy modelov 2 a 3 tak naznačujú, že kým pre SMER-SD distribúcia techniky do obcí nevedla k zvýšeniu jeho podpory, priama angažovanosť vtedajšieho ministra vnútra na danom distribučnom procese, resp. na akciách s ním spojených, znamenala nárast jeho osobnej popularity, čo sa pretavilo i do výsledkov volieb v roku 2016. Dané závery tak poskytujú oporu pre hypotézu 4, nie však pre hypotézu 3.

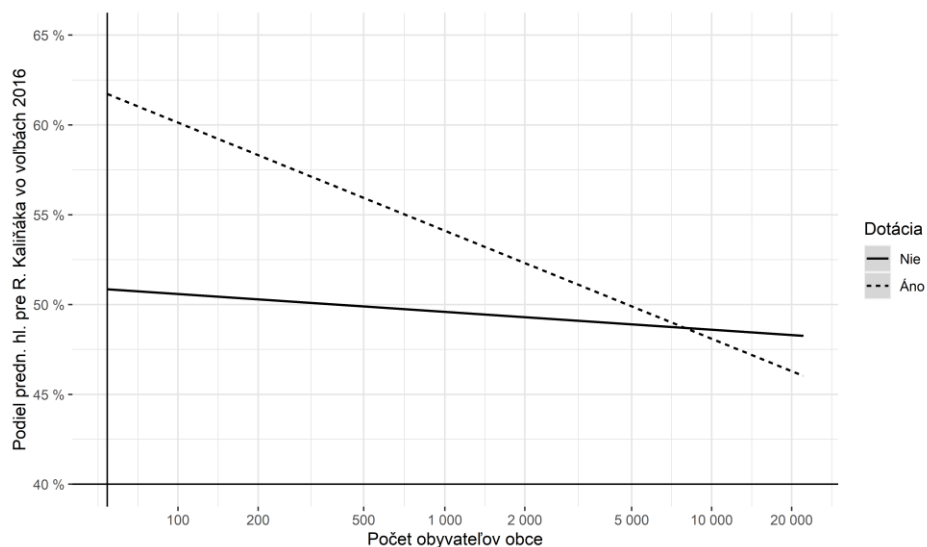
Graf č. 2: Podpora SMER-SD vo voľbách 2016 podľa pridelených dotácií a počtu obyvateľov (Model 4)

Modely 4 a 5 vysvetľujú podporu SMERu-SD, resp. podiel prednostných hlasov R. Kaliňáka aj s použitím interakcie medzi poskytnutými dotáciami a veľkosťou obyvateľstva. Výsledky ukazujú, že pre SMER-SD (graf č. 2) bola distribúcia hasičských áut do určitej miery prospešná, avšak výhradne v obciach s malým počtom obyvateľov. I v nich pritom rozsah tohto efektu nebol zásadný. Konkrétne v obciach so 100 obyvateľmi zvyšoval prísun techniky zisk SMERu-SD len o necelé dva percentuálne body. S narastajúcou veľkosťou populácie sa daný efekt oslaboval, keď v lokalitách s 500 ľuďmi

znamenal pre podporu SMER-SD nárast o menej ako jeden percentuálny bod. V prípade obcí s tisíc a viac obyvateľmi už prísun hasičskej techniky pre SMER-SD neznamenal žiadny prospech. Vo všeobecnosti tak SMER-SD ako strana z procesu distribúcie áut vo voľbách 2016 významnejšie neťažil.

Graf č. 3: Podpora R. Kaliňáka vo voľbách 2016 podľa pridelených dotácií a počtu obyvateľov (Model 5)

Na rozdiel od svojej materskej strany, pre Roberta Kaliňáka znamenala osobná angažovanosť pri alokácii hasičskej techniky nárast jeho vlastnej popularity (model 5). Výsledky ukazujú, že vyššie komentovaný pozitívny vplyv pridelených áut na jeho podporu bol spojený predovšetkým s menšími obcami (graf č. 3). Hoci sa vizualizácia tohto efektu svojím tvarom podobá na zobrazené výstupy pre stranu SMER-SD (porov. graf č. 2), dá sa hovoriť o dvoch dôležitých rozdieloch.

Prvým je rozsah efektu. Kým pozitívny vplyv prísunu hasičskej techniky do menších obcí znamenal pre SMER-SD nárast jeho podpory o jeden až dva percentuálne body, v prípade Roberta Kaliňáka bol daný efekt podstatne silnejší. Pre porovnanie, v obciach so 100 obyvateľmi bol zisk auta spojený so zvýšením podielu jeho prednostných hlasov o 10 percentuálnych bodov. V obciach s 200 ľuďmi išlo o nárast daného podielu o 8 a v lokalitách s populáciou 500 osôb o 6 percentuálnych bodov. Druhý rozdiel sa týka trvania popisovaného efektu v závislosti na veľkosti obyvateľstva. Kladný dopad distribúcie áut na podporu Roberta Kaliňáka sa, podobne ako u jeho strany, tiež postupne znižoval so stúpajúcou veľkosťou lokálnej populácie, avšak

pomalším tempom. Kým v obciach s 1 000 obyvateľmi nemal už prísun techniky na výšku podpory SMERu-SD žiadny vplyv, pre vtedajšieho ministra vnútra to v rovnakom prostredí znamenalo naďalej nárast podielu jeho preferenčných hlasov o 5 percentuálnych bodov. K vytrateniu tohto efektu tak v prípade Roberta Kaliňáka došlo až v lokalitách s približne 5 000 ľuďmi, teda v mieste postupného prechodu k mestskému prostrediu. Vo väčších sídlach už prípadný prísun hasičských áut k podielu jeho prednostných hlasov žiadnym spôsobom neprispieval.

Výsledky analýzy tak preukázali dosah distribúcie hasičskej techniky na výsledky volieb 2016. Čo sa týka strany SMER-SD, ktorá v danom období predstavovala jedinou vládnú stranu, pozitívny vplyv pridelených áut na jej podporu sa dostavil len v obmedzenej miere, a to výhradne v prostredí najmenších obcí. Na rozdiel od toho, pre Roberta Kaliňáka sa riadenie celého procesu, resp. i jeho osobná participácia pri odovzdávaní techniky, ukázali ako značne prospešné. Hoci i v jeho prípade sa pozitívny efekt pridelených áut na podiel jeho preferenčných hlasov oslaboval s narastajúcou veľkosťou obyvateľstva, čo do rozsahu bol však významnejší než u jeho vlastnej strany a vytrval i v prostredí stredných a väčších obcí. Na základe toho možno konštatovať, že z posledných dvoch hypotéz poskytlí dosiahnuté výsledky silnejšiu oporu pre hypotézu 5 o moderujúcom účinku veľkosti obyvateľstva na vplyv dotácií na podporu osobne zainteresovaného vládneho predstaviteľa do procesu distribúcie verejných zdrojov.

Záver

Distribúcia verejných prostriedkov náleží k základným atribútom realizácie politickej moci. Politické strany prostredníctvom svojich nominantov kontrolujú významné zdroje finančných prostriedkov, ktorých alokáciu môžu do určitej miery ovplyvňovať v súlade s vlastnými záujmami. Existujúci výskum v tejto oblasti preukázal, že naprieč štátmi majú politické faktory vplyv na výsledky rozdeľovania verejných peňazí. Týmto spôsobom dochádza k zacieleniu prostriedkov do vybraných oblastí, a to primárne s ambíciou zaistenia voličskej podpory u lokálneho obyvateľstva (Klingensmith 2019; Stratmann – Baur 2002; Veiga – Veiga 2013).

Náš výskum analyzoval distribúciu hasičskej techniky do slovenských obcí v období pred parlamentnými voľbami v roku 2016. Výsledky analýzy ukázali, že uvedený alokačný proces nebol nezávislý od politických faktorov, keď výhodnejšie postavenie mali obce vedené starostami zvolenými s podporou vtedajšej vládnej strany SMER-SD a taktiež lokality, kde táto politická formácia dosiahla lepšie výsledky vo voľbách v roku 2012. Tieto zistenia podporujú teoretický predpoklad, že dotačné finančné toky koncentrujú centrálna vláda do oblastí, kde dosahujú vysokú a stabilnú podporu (porov.

Cox – McCubbins 1986). Súčasne dané výsledky podporujú predošlú literatúru, ktorá identifikovala, že k poskytovaniu materiálnych benefitov z centrálnej úrovne dochádza primárne do oblastí vedených predstaviteľmi so stranickou príslušnosťou blízkou celoštátnej vláde (porov. Khemani 2003).

V texte sme tiež posudzovali dopady pridelenej techniky na výsledky volieb 2016 v spojitosti s aktérmi ovládajúcimi daný distribučný proces. Zistili sme, že prisun hasičských áut do obcí mal za následok predovšetkým zvýšenie podielu prednostných hlasov pre vtedajšieho ministra Kaliňáka, ktorý celý proces zaštitoval a osobne na ňom participoval. Tento efekt bol pritom najsilnejší v malých obciach a s nárastom veľkosti obyvateľstva sa postupne oslaboval, až sa v mestskom prostredí stal vecne bezvýznamným. V prípade samotnej strany SMER-SD analýza ukázala obdobný trend, avšak v podstatne menšom rozsahu a len v prostredí najmenších obcí.

Tieto zistenia zapadajú do poznatkov predošlého výskumu a tiež ho dopĺňajú a obohacujú. Konkrétne sa preukázalo, že pre vyvolanie požadovaných účinkov na volebné výsledky je kľúčovým atribútom schopnosť pripísania zásluh za pridelené dotácie (porov. Klingensmith 2019; Samuels 2002). Skutočnosť, že alokácia hasičských áut bola prospešnejšia pre výsledky Roberta Kaliňáka než strany SMER-SD, je možné vysvetliť jeho angažovanosťou v danom procese, čo v praktickej rovine znamenalo jeho osobnú účasť na slávnostnom odovzdávaní techniky obciam. Javí sa tak, že jeho prítomnosť na daných akciách umožnila obyvateľom obce vytvoriť asociáciu medzi ním a poskytnutým materiálnym benefitom, čo vo výsledku posilnilo zisk jeho preferenčných hlasov vo voľbách¹⁰. S ohľadom na to, že poskytnutie hasičskej techniky viedlo k určitému, aj keď len obmedzenému, nárastu podpory i strany SMER-SD, dá sa predpokladať, že voliči zásluhy pripísali i tejto politickej formácii, avšak v nie obdobnej intenzite ako vo vzťahu k osobe ministra vnútra. To indikuje, že z pohľadu voličov môžu byť politické strany ťažšie zhmotniteľné ako prijímatelia zásluh za konkrétne materiálne benefity a táto rola je jednoduchšia pre ich predstaviteľov, ktorí sú priamo angažovaní v celom distribučnom procese. Naše výsledky tak ukazujú na dôležitosť osobnej participácie zainteresovaných politických reprezentantov v procese alokácie zdrojov¹¹. Tento poznatok tak oproti nami skúmaným parlamentným voľbám založeným na pravidlách pomerného systému, môže byť ešte významnejší

¹⁰ Dostupné dáta pritom neumožňujú identifikovať, či sa Robert Kaliňák osobne zúčastnil odovzdávania všetkých hasičských áut. Existujúce informácie však naznačujú, že bol v tomto zmysle značne aktívny (porov. Kováč 2016; Kováč 2019; Mikušovič 2017; TASR 2015). Dá sa tak predpokladať, že ak Robert Kaliňák osobne neparticipoval na odovzdávaní všetkých hasičských áut, pozitívny efekt jeho priamej angažovanosti v danom procese na objem jeho prednostných hlasov môže byť ešte výraznejší, než ukázala naša analýza.

¹¹ Dá sa predpokladať, že časť zisteného pozitívneho dopadu na volebné výsledky strany SMER-SD bola spôsobená nárastom tamojšej osobnej popularity Roberta Kaliňáka, ktorý tak pre svoju stranu nepriamo zaistil nových voličov. Tento scenár však nie je možné spoľahlivo overiť, a to s ohľadom na neexistenciu potrebných dát na individuálnej úrovni, skúmajúcich podrobné motívy voličov jednotlivých strán v parlamentných voľbách.

v prípade ďalších volebných súťaží na Slovensku, kde voliči udeľujú svoje hlasy nie politickým stranám, ale priamo individuálnym kandidátom.

Výsledky rozširujúce existujúce poznanie v tejto oblasti sa týkajú i moderujúceho efektu veľkosti obyvateľstva. Naša analýza ukázala, že k jednoduchšiemu pripísaniu zásluh za pridelené benefity dochádza v menej ľudnatých sídlach. To potvrdzuje, že v menších obciach, ktoré sa vyznačujú vyšším záujmom miestneho obyvateľstva o lokálne dianie (porov. Bryan 2004), sú alokované prostriedky jednoduchšie viditeľné pre obyvateľov, zasahujú väčší okruh voličov a v súhrne tak poskytujú silnejšiu návratnosť v podobe hlasov vo voľbách. Dané zistenie tak naznačuje, že z hľadiska cieľov politiky vykrmovania je pre subjekty ovládajúce distribúciu výhodnejšie, nasmerovať prostriedky do menších lokalít, keďže v ľudnatejších sídlach je efekt poskytovaných benefitov na volebné správanie slabší.

Popri dosiahnutých výsledkoch je vhodné zmieniť aj limity našej analýzy. Je dôležité zdôrazniť, že náš výskum je založený na agregovaných dátach, z ktorých nie je možné vyvodzovať priame závery platné pre individuálnu úroveň. Existencia dát na úrovni voličov by pritom objektívne umožnila zlepšiť stav poznania v tejto oblasti. Ako podotýka časť autorov, pridelenie dotácií môže mať na voličov rozdielne účinky (Samuels 2002; Kligen Smith 2019). Nie je tiež vylúčené, že poskytované materiálne benefity majú vplyv iba na určitý typ voličov, čo okrem iného môže súvisieť s rozdielnou mierou ich informovanosti a povedomia o distribučných procesoch a ich výsledkoch (Sidman 2019; Stein – Bickers 1994). Výskum, ktorý by reagoval na uvedené predpoklady s cieľom posúdiť mieru vplyvu alokovaných zdrojov na rôzne skupiny voličov, by vyžadoval zapojenie dát na individuálnej úrovni, ktoré však momentálne nie sú dostupné.

Náš text prispel i k domácemu výskumu, keď preukázal, že materiálne prostriedky poskytované formou dotácií obciam, majú vplyv nielen na miestne voľby (porov. Spáč 2020), ale i na súťaž na celoštátnej úrovni, konkrétne na parlamentné voľby. Ďalší výskum by sa tak mal zamerať na posúdenie vplyvu distribúcie zdrojov na zostávajúce typy volieb, pričom ako dôležitá sa javí analýza volieb do orgánov samosprávnych krajov, keďže ide o jediný formát súťaže, ktorý na Slovensku prebieha na regionálnej územnej úrovni. Ako vhodné sa ukazuje tiež zapojenie analýz na individuálnej úrovni, prostredníctvom čoho by bolo možné lepšie zmapovať voličské správanie a jeho motívy.

V neposlednom rade a vychádzajúc z nami dosiahnutých výsledkov by sa ďalšie analýzy mohli koncentrovať i na otázku osobnej participácie politických predstaviteľov v distribučnom procese. Náš text na príklade Roberta Kaliňáka preukázal, že priame angažovanie politikov má potenciál posilniť ich osobnú popularitu, ktorá sa pretaví i do podoby volebných výsledkov. Nadalej tu však zostáva priestor pre identifikáciu faktorov, ktoré ovplyvňujú, či a v akej miere

dôjde zo strany voličov k prideleniu príslušných zásluh. Inými slovami, javí sa ako dôležité objasniť, či je pre prisúdenie zásluh postačujúca samotná účasť politika na odovzdaní materiálneho benefitu alebo či do tohto procesu vstupujú i ďalšie faktory typu charakteru samotného aktu udelenia dotácie, jeho nákladnosti, jeho časových náležitostí či podoby sprievodného programu pre verejnosť. Sledovanie týchto línií výskumu by malo podporiť naše poznanie pridelovania zdrojov a ich dôsledkov, teda oblasti, ktorá je významná ako po teoretickej, tak i spoločenskej stránke.

Veronika Šulková je absolventkou magisterského štúdia na Katedre politológie Fakulty sociálnych štúdií Masarykovej univerzity v Brne so zameraním na volebné štúdiá a politický marketing. V súčasnosti pôsobí ako analytička na Útvare hodnoty za peniaze Ministerstva financií SR.

*Peter Spáč pôsobí ako docent na Katedre politológie Fakulty sociálnych štúdií Masarykovej univerzity v Brne. Odborne sa zameriava na volebné reformy, volebné správanie a verejné financovanie. Svoje texty publikoval v časopisoch *Contemporary Politics*, *Government Information Quarterly*, *Public Choice* alebo *East European Politics and Societies*.*

LITERATÚRA

- BOEX, J. – MARTINEZ-VAZQUEZ, J., 2005: The Determinants of the Incidence of Intergovernmental Grants: A Survey of the International Experience. Working Paper 06-52 (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=902454).
- BRUHN, K., 1996: Social Spending and Political Support: The "Lessons" of the National Solidarity Program in Mexico. *Comparative Politics* 28(2): 151-177.
- BRYAN, F. M., 2004: Real Democracy: The New England Town Meeting and how it Works. Chicago: University of Chicago Press.
- BUENO, N. S., 2018: Bypassing the Enemy: Distributive Politics, Credit Claiming, and Nonstate Organizations in Brazil. *Comparative Political Studies* 51(3): 304-340. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010414017710255>.
- COSTA-I-FONT, J. – RODRIGUEZ-ORREGIA, E. – LUNAPLA, D., 2003: Political Competition and Pork-Barrel Politics in the Allocation of Public Investment in Mexico. *Public Choice* 116(1-2): 185-204.
- COX, G. W. – MCCUBBINS, M. D., 1986: Electoral Politics as a Redistributive Game. *The Journal Of Politics* 48(2): 370-389. DOI: <https://doi.org/10.2307/2131098>.
- Centrálny register zmlúv, 2014 (<https://www.crz.gov.sk/1344814/>).
- DAHLBERG, M. – JOHANSSON, E., 2002: On the Vote-Purchasing Behavior of Incumbent Governments. *The American Political Science Review* 96(1): 27-40.
- DE LA O, A., 2013: Do Conditional Cash Transfers Affect Electoral Behavior? Evidence from a Randomized Experiment in Mexico. *American Journal of Political Science* 57(1): 1-14.

- DELLMUTH, L. M. – STOFFEL, M. F., 2012: Distributive Politics and Intergovernmental Transfers: The Local Allocation of European Union structural funds. *European Union Politics* 13(3): 413-433.
- DIXIT, A. – LONDREGAN, J., 1996: The Determinants Of Success of Special Interests In Redistributive Politics. *The Journal Of Politics* 58(4): 1132-1155.
- DOWNS, A., 1957: An Economic Theory of Political Action in a Democracy. *Journal of Political Economy* 65(2): 135-150.
- EVANS, D., 2004: *Greasing the Wheels. Using Pork Barrel Projects to Build Majority Coalitions in Congress*. Cambridge: Cambridge University Press.
- EVANS, T., 2006: The Effects of Discretionary Federal Spending on Parliamentary Election Results. *Economic Inquiry* 44(2): 234-248.
- GOLDEN, M. – PICCI, L., 2008: Pork-Barrel Politics in Postwar Italy, 1953 – 1994. *American Journal of Political Science* 52(2): 268.
- HÁNA, D. – MACEŠKOVÁ, M., 2010: Poslanecké dotace v kontextu implikací pro regionální rozvoj. *E M Ekonomie a Management / E M Economics* (3): 16-25.
- HÁNA, D., 2014: Local Development Implications of Pork-Barrel: A Case Study of a Czech District. *Acta Universitatis Carolinae Geographica* 49(2): 73-86.
DOI: <https://doi.org/10.14712/23361980.2014.17>.
- HLAVAC, M., 2016: Census 2011 in the Slovak Republic – Data Set. Slovak Data Project, 9 August 2016.
- HOARE, A. G., 1992: Transport Investment and the Political Pork Barrel: A Review and the Case of Nelson, New Zealand. *Transport Reviews* 12(2): 133-151.
- INEKO - Hospodárenie obcí, nedatované (<http://www.hospodarenieobci.sk/>).
- KHEMANI, S., 2003: Partisan Politics and Intergovernmental Transfers in India. Policy research working paper 3016.
(<http://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/1813-9450-3016>).
- KLINGENSMITH, J. Z., 2019: Using Tax Dollars for Re-Election: The Impact of Pork-Barrel Spending on Electoral Success. *Constitutional Political Economy* 30: 31-49.
- KOVÁČ, P., 2016: Ihriská a hasičské autá rozdá Smer aj v tomto volebnom období (<https://domov.sme.sk/c/20256175/ihriska-a-hasicske-auta-rozda-smer-aj-v-tomto-volebnom-obdobi.html>).
- KOVÁČ, P., 2019: Kampaň za štátne nielen pri policajtoch. Saková obchádza obce a rozdáva hasičské autá (<https://domov.sme.sk/c/22274988/sakova-ide-v-kalinakovych-slapajach-pred-volbami-obchadza-obce-a-rozdava-hasicske-auta.html>).
- LEIGH, A., 2008: Bringing Home the Bacon: An Empirical Analysis of the Extent and Effects of Pork-Barreling in Australian Politics. *Public Choice* 137: 279-299.
- LEVITT, S. D. – SNYDER, J. M., 1997: The Impact of Federal Spending on House Election Outcomes. *Journal Of Political Economy* 105(1): 30-53.
- MADLEŇÁK, T., 2012: Regionálna diferenciácia volebného správania na Slovensku (1998 – 2010). VEDA, Bratislava.
- MAYHEW, D., 1974: *Congress: The Electoral Connection*. Yale university press.
- MESEŽNIKOV, G. 2004. National Populism in Slovakia – Defining the Character of the State and Interpreting Select Historic Events. In: Petőcz, K. (Ed.): *National*

- Populism and Slovak – Hungarian Relations in Slovakia 2006 – 2009. Šamorín: Forum Minority Research Institute, 39-66.
- MIKUŠOVIČ, D., 2017: Keď Kaliňák pred voľbami kupoval vozíky pre obce, víťaza vopred vychválil a platil viac ako v e-shope (<https://e.dennikn.sk/696178/ked-kalinak-pred-volbami-kupoval-voziky-pre-obce-vitaza-vopred-vychvalil-a-stat-platil-viac-ako-v-e-shope/>).
- MILLIGAN, K. – SMART, M., 2005: Regional Grants As Pork Barrel Politics. CESifo Working Paper No. 1453.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=710903).
- OLIVER, J. E. et al., 2012: Local Elections and the Politics of Small-Scale Democracy. Princeton: Princeton University Press.
- PAPP, Z., 2019: Votes, Money Can Buy. The Conditional Effect of EU Structural Funds on Government MPs' Electoral Performance. *European Union Politics* 20(4): 543-561. DOI: <https://doi.org/10.1177/1465116519862875>.
- PETŐCZ, K., 2004: Slovakia Since 2004 – National Populism and the Hungarian Issue. In: Petőcz, K. (Ed.): *National Populism and Slovak – Hungarian Relations in Slovakia 2006 – 2009*. Šamorín: Forum Minority Research Institute, 67-98.
- PINK, M. et al., 2012: Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny. Brno: CDK, 261 s. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-287-288.
- Programové vyhlásenie Vlády SR na obdobie rokov 2010 – 2014.
(https://www.vlada.gov.sk/data/files/18_programove-vyhlasenie-2010.pdf).
- SAMUELS, D. J., 2002: Pork Barreling is not Credit Claiming Or Advertising: Campaign Finance and the Sources of the Personal Vote in Brazil. *The Journal of Politics* 64 (3): 845-863.
- SCHRAFF, D., 2014: Buying Turnout or Rewarding Loyalists? Electoral Mobilization and EU Structural Funding in the German Länder. *European Union Politics* 15(2):277-288. DOI:10.1177/1465116513509308.
- SIDMAN, A. H., 2019: *Pork Barrel Politics: How Government Spending Determines Elections in a Polarized Era*. New York: Columbia University Press.
- SOLÉ-OLLÉ, A. – SORRIBAS-NAVARRO, P., 2008: The Effects of Partisan Alignment on the Allocation of Intergovernmental transfers. Differences-in-Differences Estimates for Spain. *Journal of Public Economics* 92(12): 2302-2319. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2007.06.014>.
- SPÁČ, P. – HAVLÍK, V., 2015: Overcoming the Danger of Incumbency: The Case of Smer Party in Slovakia. ECPR General Conference in Montreal.
- SPÁČ, P. et al., 2018. Politika vykrmování na regionální úrovni. Případ dotací pro obce ve Středočeském kraji. *Czech Sociological Review* 54(4): 499-528.
DOI: <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.4.412>.
- SPÁČ, P., 2016. Distribúcia verejných zdrojov ako politický mechanizmus: Prípád environmentálnych dotácií na Slovensku. *Sociológia* 48(4): 399-419.
- SPÁČ, P., 2020: Pork Barrel Politics and Electoral Returns at the Local Level. *Public Choice*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11127-020-00841-2>.
- STEIN, R. M. – BICKERS, K. N., 1994: Congressional Elections and the Pork Barrel. *The Journal of Politics* 56(2): 377-399. DOI: <https://doi.org/00223816>.

- STOKES, S. C. et al., 2013: *Brokers, Voters, and Clientelism: The Puzzle of Distributive Politics* New York: Cambridge University Press.
- STRATMANN, T. – BAUR, M., 2002. Plurality Rule, Proportional Representation, and the German Bundestag: How Incentives To Pork-Barrel Differ Across Electoral Systems. *American Journal of Political Science* 46(3): 506-514.
DOI: <https://doi.org/10.2307/3088395>.
- STRATMANN, T., 2013: The Effects of Earmarks on the Likelihood of Reelection. *European Journal of Political Economy* 32: 341-355.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpo-leco.2013.08.001>.
- Štatistický úrad SR (<http://www.statistics.sk/>).
- TASR, 2015: R. Kaliňák odovzdával opäť hasičské autá. Prijal pozvanie aj do tanca (<https://www.teraz.sk/regiony/vychod-dobrovolnici-hasicke-auta-tanec-/140372-clanok.html>).
- THACHIL, T., 2011: Embedded Mobilization. Nonstate Service Provision as Electoral Strategy in India. *World Politics* 63(3): 434-469.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO, 2015: Hasí Kaliňák pokles preferencií za štátne? (<https://transparency.sk/sk/hasi-kalinak-pokles-preferencii-za-statne/>)
- VEIGA, L. G. – VEIGA, F. J., 2013: Intergovernmental Fiscal Transfers as Pork Barrel. *Public Choice* 155(3-4): 335-353.
- VYHLÁŠKA MINISTERSTVA VNÚTRA SR 30/2017 Z.z. (https://www.slovlex.sk/static/pdf/2017/30/ZZ_2017_30_20170301.pdf).
- VYHLÁŠKA MINISTERSTVA VNÚTRA SR 201/2015 Z.z. (<https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/201/>).
- WEINGAST, B. R. – SHEPSLE, K. A. – JOHNSON, C., 1981: The Political Economy of Benefits and Costs: A Neoclassical Approach to Distributive Politics. *Journal of Political Economy* 89(4): 642-64.